

ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЦЕСІВ ІНВЕСТУВАННЯ НА НАЦІОНАЛЬНОМУ РИНКУ ПРИРОДНОГО ГАЗУ

Проблема залучення інвестицій в економіку України є вкрай актуальною у світі чисельних реформ, у тому числі енергетичної. Особливою актуальності вона набирає саме сьогодні, в умовах порушення балансу в господарській системі країни та довготривалого процесу побудови нової моделі ринку природного газу за європейськими стандартами. Слід зазначити, що залучення іноземних інвестицій є основним показником розвитку ринкових відносин будь-якої країни та гарантом підтримання і зростання рівню економіки. Але для цього повинна бути створена ефективна законодавча база, дієві механізми щодо її реалізації та забезпечення інвестиційної привабливості пріоритетних секторів економіки країни. Слід погодитись, що головна проблема полягає в тому, що на сьогодні відсутнє збалансоване, системне й уніфіковане регулювання інвестиційних правовідносин [1].

Закон України «Про ринок природного газу» від 09.04.2015 № 329-VIII (далі – Закон № 329-VIII) [2] містить положення, які вказують на прямий взаємозв'язок між встановленням тарифів та забезпеченням необхідних інвестицій в газотранспортні та газорозподільні системи, газосховища, а також установку LNG (зрідженого природного газу). При цьому, норми частини шостої статті четвертої Закону № 329-VIII, яка закріплює вимоги щодо цін та тарифів, встановлюють, що тарифи на послуги транспортування, розподілу, зберігання (закачування, відбору) природного газу та послуги установки LNG повинні сприяти ефективній торгівлі природним газом, розвитку конкуренції на ринку природного газу, створювати економічні стимули для здійснення інвестицій та підтримання у належному стані газотранспортних та газорозподільних систем, газосховищ, установки LNG, а також покращення взаємодії і сполучення між ними.

Необхідно зазначити, що всі механізми та правила інвестування, запропоновані Законом № 329-VIII, відповідають європейським стандартам, але на сьогодні встановлені норми не мають реалізації в повному обсязі. Враховуючи той факт, що Закон № 329-VIII був прийнятий саме з ціллю реформування та побудови ефективного ринку природного газу, який на даний час потребує належного інвестиційного розвитку шляхом здійснення значних вкладень у відповідні сфери діяльності та інфраструктуру, вкрай важливе прискорення процесу лібералізації, тому що залучення приватних інвесторів практично не можливе в умовах недосконалості механізму правового регулювання праввідносин на ринку природного газу. Отже, в Законі № 329-VIII чітко не позначені головні елементи праввідносин щодо інвестиційної діяльності на газовому ринці, а саме: не встановлене коло можливих суб'єктів інвестування ринку природного газу, не визначені основні можливі та максимально доцільні правові форми інвестування, порядок одержання додаткових гарантій інвесторів, які обов'язково повинні бути передбачені, враховуючи сучасний стан сфери залучення фінансових ресурсів. Саме для забезпечення належного реформування необхідним є застосування максимально доцільних форм інвестування в залежності від видів господарської діяльності та їх функціонального відокремлення на ринку природного газу. Так, формами інвестиційної діяльності, які найбільш відповідають особливостям господарської діяльності на ринку газу є корпоративне інвестування та договірна форма інвестування, а саме укладання в рамках державно-приватного партнерства договорів концесії, договорів про спільну діяльність та укладання угод про розподіл продукції.

Варто також підкреслити, що в сучасних умовах, найактуальнішими об'єктами інвестиційних залучень на газовому ринку залишаються такі об'єкти енергетичної інфраструктури як газотранспортна система, газорозподільна (газопостачальна) система, газосховища та об'єкти, пов'язані з видобутком газу, визначення яких з правової точки зору є важливим питанням.

Щодо нормативного закріплення форм реалізації інвестиційних відносин на газовому ринку, то найбільш наближена до належного регулювання переліку форм інвестування Енергетична стратегія України на період до 2030 року, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року за № 1071-р (Далі – Енергетична Стратегія), яка містить загальні правила фінансування паливно–енергетичного комплексу (далі - ПЕК). Так, існує окремий розділ щодо фінансового забезпечення розвитку ПЕК, норми якого встановлюють, що розвиток паливно-енергетичного комплексу до 2030 р. потребуватиме здійснення значних інвестицій, що викликано надзвичайно низьким рівнем інвестицій у розвиток енергетичного комплексу за останні 20 років. Більш того, Енергетичною Стратегією зроблено акцент на те, що практично у всіх енергетичних секторах виникла нагальна потреба у вкладеннях у модернізацію та розвиток для підтримки і збільшення конкурентоспроможності, при цьому у низці галузей необхідність інвестицій має критичний характер для забезпечення безперервного та стабільного функціонування. При цьому, встановлюється сумарний обсяг інвестицій у ПЕК України, необхідний для розвитку економіки (у базовому сценарії), який повинен скласти близько 1,8 трлн. грн.

Здійснення інвестицій і фінансування розвитку ПЕК України за нормами Енергетичної Стратегії здійснюватиметься як комерційними компаніями (приватними або державними), так і державою в рамках наступних основних механізмів: 1) самостійне інвестування комерційними компаніями (приватними або державними) у рамках природних процесів функціонування бізнесу за рахунок власних коштів або позикового фінансування; 2) використання методів тарифної політики для забезпечення достатності інвестиційних коштів у комерційних компаній, які діють на регульованих ринках; 2) прямі державні інвестиції у разі, якщо енергетичні об'єкти перебувають у державній власності і держава планує продовжувати зберігати над ними контроль [3].

Окремо в Енергетичній Стратегії визначаються додаткові заходи стимулювання здійснення інвестицій в об'єкти ПЕК з боку держави такими методами непрямого стимулювання, як: тимчасове введення більш сприятливих умов оподаткування, сприятлива митна політика щодо ввезення устаткування для капітальних проєктів, застосування прискореної амортизації, підтримка вітчизняного машинобудування для нафто та газовидобувної промисловості.

Найбільш пріоритетним за нормами Енергетичної Стратегії має бути фінансування розвитку видобутку газу та нафти за рахунок залучення приватних інвестицій із мінімізацією навантаження на бюджет. Можливим варіантом є залучення інвестицій у капітал у рамках державно-приватного партнерства. Тобто, згідно норм Енергетичної Стратегії приватні кошти повинні стати основним джерелом інвестицій в ПЕК. Так, норми Енергетичної Стратегії встановлюють стратегічний пріоритет держави в найближчому майбутньому – залучення приватних видобувних і сервісних компаній до розвідки й видобутку газу на території України, що потребуватиме істотних інвестицій, застосування нових технологій і сучасної організації праці. Енергетична Стратегія містить також положення щодо необхідності залучення інвестицій в газотранспортну систему (далі – ГТС), які визначають, що задля досягнення надійного функціонування та розвитку ГТС державі необхідно обрати таку модель управління, яка призведе до максимізації обсягів транзиту в довгостроковій перспективі. Одним із можливих рішень передбачається створення консорціуму за участі стратегічних інвесторів і збереження контролю з боку держави.

Таким чином, активізація процесів інвестування дозволить створити умови для належного функціонування та сталого розвитку національного ринку природного газу. Однак, на даний час наявна проблема щодо недостатнього рівню інвестування на національному ринку природного газу, що обумовлює необхідність розробки відповідних додаткових програм на основі комплексної та ефективної нормативно-правової бази в поєднанні з

реалізацією політики тарифоутворення, спроможної створювати економічні стимули для здійснення інвестицій.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бойчук Р.П. Деякі проблеми модернізації інвестиційного законодавства України на сучасному етапі [Електронний ресурс]: Режим доступу: http://ndipzir.org.ua/boychuk_con2014;

2. Про ринок природного газу: Закон України від 09.04.2015 N 329-VIII// Відом. Верхов. Ради України. – 2015. – № 27. – Ст. 234.;

3. Енергетична Стратегія України на період до 2030 р. [Електронний ресурс]: Режим доступу: www.zakon.rada.gov.ua/signal/kr06145a.doc

Подрез-Ряполова Ірина Валеріївна – здобувачка кафедри господарського права Національного юридичного університету ім. Ярослава Мудрого, молодший науковий співробітник Науково-дослідного інституту правового забезпечення інноваційного розвитку Національної академії правових наук України